

Az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek kapcsolattartása

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. számú törvény (továbbiakban: Gyvt.), új alapokra helyezte a magyar gyermekvédelmet. A Gyvt. megalkotásával és elfogadásával Magyarország elindult azon az úton, amely a Gyermek Jogairól szóló Egyezményben¹ foglalt gyermeki jogokat védi és érvényesíti. A Gyvt. életbelépése óta számos szakmai cikk, kézikönyv, állásfoglalás, módszertani levél látott napvilágot, amelyek az egységes jogalkalmazás céljából íródtak, de a Gyvt. egészét érintő kommentár azonban még várat magára. Jelen cikk keretei között azt vizsgáljuk, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés mint hatósági intézkedés során a gyermekvédelmi szakellátásba került gyermekek kapcsolattartási joga miként alakul az elmélet illetve a gyakorlat szerint.

■ AZ IDEIGLENES ELHELYEZÉSRŐL ÁLTALÁBAN

A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 3. cikk 1. pont leszögezi, hogy a törvényhozók illetve a jogalkalmazók gyermeket érintő döntéseikben a gyermekek „mindenek felett” álló érdekét veszik figyelembe. Azt, hogy mi a gyermek legjobb érdeke, nagyon nehéz lenne meghatározni, mindig az eset összes körülményei alapján kell/lehet eldönteni.

Hazánkban a gyermekvédelmi beavatkozásra okot adó körülményeket, összefoglalóan a gyermek veszélyeztettségével írják körül a szakemberek. A veszélyeztettség olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a gyermek, testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja, vagy akadályozza.² Olyan állapotról van szó, amelynek kialakulásában többféle tényező játszhat közre a szülők, a környezet vagy éppen a gyermek részéről. E definíció tisztázása azért is fontos, mert az ideiglenes hatályú elhelyezésnek mint gyermekvédelmi hatósági beavatkozásnak, az egyik feltétele a gyermek súlyos veszélyeztetettsége. Tehát ebben a kontextusban, úgy fogalmazhatunk, hogy a súlyos veszélyeztettség megléte adja meg a beutaló szervnek a jogi alapot arra, hogy a gyermeket kiemelje a családból. Tehát a súlyos veszélyeztettség a gyermek családból való kiemelésének az oka.

A Gyvt. a gyermek veszélyeztettsége megszüntetésének a megoldási módjai között a családból való kiemelés, úgy mond ultima ratioként szabályozza. Hiszen ha a körülmények lehetővé teszik, meg kell próbálni a gyermeket a családban tartani, és lehetőség szerint a gyermekjóléti szolgálat családgondozásával vagy védelembé vétellel³ elő kell segíteni a veszélyeztető körülmények megszüntetését. A gyermek családból történő kiemelése tehát kivételes eszköz a veszélyeztettség megszüntetésére, amit nemcsak a Gyvt., hanem a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény is deklarál. Az Egyezmény 9. cikk 1. pontja szerint a részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges. Ilyen értelmű döntés szükséges lehet bizonyos különleges esetekben, például akkor, ha a szülők durván kezelik, vagy elhanyagolják gyermeküket, illetőleg, ha különválva élnek és döntenek a gyermek elhelyezéséről.

A Gyvt.-ben és a hazai joggyakorlatban a családból kiemelt gyermeknek az egyik lehetséges „jogi állomása” az ideig-

lenes hatályú elhelyezés. Csak példálózva néhány körülményt ismertetünk, amely a kiemelés/ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozhatja:

– A szülői vagy gondozó család magatartása és szociális körülményei, gyermek bántalmazása, elhanyagolása, szülők vagy gyermeket nevelők alkoholizáló életmódja, szülők pszichés terheltsége. Itt kell hangsúlyozni azt az alapelvet, hogy kizárólag anyagi ok miatt gyermeket családjától elválasztani nem lehet.⁴ *Katonáné Pehr Erika* úgy fogalmaz, hogy az anyagi, környezeti, magatartási vagy egészségi okok általában együttesen, egymással összefonódva jelennek meg.⁵ Ezen okok az esetek többségében, komplexen a gyermekjóléti szolgálatok látókörében jelennek meg. Természetesen nemcsak a gyermekjóléti szolgálatok találkoznak a veszélyeztetettséggel, hanem például csecsemőkorúak esetében jellemzően a védőnő, az iskoláskorúaknál az oktatási intézmény, esetleg a rendőrség vagy a kórház találkozik olyan gyermekkel, akinél felmerül a gyermekvédelmi hatósági intézkedés szükségessége.

– Sajátos estkör, amikor az újszülött csecsemőt a vér szerinti anyja szülést követően a kórházban hagyja, és a gyámhatóság előtt hozzájárul gyermeke titkos örökbefogadásához. Ilyenkor általában a csecsemőt nevelőszülőhöz vagy gyermekotthonba utalják.⁶

³ Gyvt. 68. § (1) bek.: *Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a települési önkormányzat jegyzője a gyermeket védelembé veszi.*

⁴ Gyvt. 7. § (1) bek. második mondata.

⁵ Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: *Gyermeki jogok, gyermekvédelem. Hvg-Orac, 2006., 218.o.*

⁶ *Sajnos, ahelyett, hogy azonnal örökbe adnák (a szerk.)*

¹ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek Jogairól szóló New Yorkban, 1989. november 20.-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

² Gyvt. 5. § n.) pont

Az ideiglenes hatályú elhelyezés új intézmény, amelyet a Gyvt. vezetett be, és az ideiglenes elhelyezés, illetve az ideiglenes hatályú intézeti beutalás helyébe lépett. Az ideiglenes hatályú elhelyezésnek két együttes feltétele van: egyrészt a gyermek súlyos veszélyeztetettsége, másrészt az azonnali intézkedés szükségessége. Súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek olyan bántalmazása, elhanyagolása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat.⁷

Az ideiglenes hatályú elhelyezésre vonatkozó határozatnak az általános rendelkezéseken túl tartalmaznia kell

- a gyermeknek a gondozási helyre viteléről való rendelkezést, annak a megállapítását, hogy a szülő gondozási, nevelési joga szünetel,
- a gyermeket gondozásba vevő személy vagy intézmény felhívását a gondozásba vétel időpontjának közlésére,
- az azonnali végrehajthatóság kimondását.⁸

A Csjt. úgy rendelkezik, hogy a kiskorú gyermek szülői felügyelet vagy gyámítás alatt áll.⁹ A szülői felügyelet a kiskorú gyermek gondozásának, nevelésének, vagyona kezelésének, valamint törvényes képviselőjének jogát és köteletségét, továbbá a gyámnevezésnek és a gyámiságból való kizárásnak jogát foglalja magában.¹⁰ Az ideiglenes hatályú elhelyezés a szülői felügyeleti jogok közül csak a gondozás-nevelést érinti, azaz főszabály szerint, csak a szülői felügyelet e „részjogosítványa” szünetel.

A határozatot minden esetben meg kell küldeni a törvényes képviselőnek és a gyermekétől különélő szülőnek is, tekintettel arra, hogy a gyermek tartózkodási helyének kijelölésében él a szülő felügyeleti joga. Akkor nem szükséges az értesítés, ha a bíróság ebben a kérdésben is elrendelte a szünetelést vagy a szülői felügyeleti jog megszűnt. Az ideiglenes hatályú elhelyezést elrendelő határozat ellen nincs helye fellebbezésnek, mert azt a

gyámhivatal minden esetben felülvizsgálja¹¹. Tehát az illetékes és hatáskörrel rendelkező gyámhivatal 30 napon belül megszünteti az ideiglenes hatályú elhelyezést, ha annak okai nem állnak fenn, illetve, ami még a gyermekvédelmi gondozás szempontjából releváns, indokolt esetben 30 napon belül elrendeli az átmeneti, vagy tartós nevelésbe vételt. Végül, ha a gyámhivatal azt állapítja meg, hogy a gyermek fejlődése korábbi környezetében nincs biztosítva, 60 napon belül pert indít a gyermek elhelyezése iránt.¹²

■ A SZÜLŐ KAPCSOLATTARTÁSI JOGA AZ IDEIGLENES HATÁLYÚ ELHELYEZÉSKOR

A kérdés tisztázása előtt általánosságban a kapcsolattartási jogról elmondható, hogy egyfajta kettősség figyelhető meg attól függően, hogy családjában nevelődő vagy családból kiemelt és gyermekvédelmi szakellátásba került gyermek-szülő kapcsolattartási jogáról beszélünk. Egyrésztől ugyan a rendelkezések általános jellegűek, másrésztől eltérő, speciális szabályokat találunk a két esetkorre vonatkozóan. Eltérések jelentkezhetnek a jogviszony tartama (jogalanyok jogai és kötelezettségei), a döntéshozatal módja vagy alkalmazható jogkövetkezmények tekintetében.¹³

A gyermek családból való kiemelésének ex lege nem következménye, hogy a gyermeket meg kell védeni családi kapcsolataitól. A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény rögzíti, hogy a részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek mindenképp álló érdekével ellenkezik.¹⁴ Az Európai Unió Alapjogi Chartája értelmében minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen

kapcsolatot tartson fenn, kivéve, ha ez az érdekeivel ellenkezik.¹⁵

A hivatkozott nemzetközi dokumentumok nem tesznek különbséget családjában nevelkedő vagy családjából kiemelt és gyermekvédelmi szakellátásba került gyermekek kapcsolattartási joga tekintetében. A Csjt. szabályai sem tesznek különbséget e tekintetben, amikor kimondja: a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermekétől különélő szülő joga és kötelessége, hogy gyermekével kapcsolatot tartson fenn, vele rendszeresen érintkezzen (a kapcsolattartás joga). A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani.¹⁶

A Gyvt. szabályai már differenciáltabbak a családból kiemelt gyermek kapcsolattartását illetően. A Gyvt. a gyermeki jogok felsorolásakor a következőket rögzíti: az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan személyes kapcsolatait ápolhassa.¹⁷ A Gyvt. külön nem nevesíti a családból kiemelt, ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek kapcsolattartását.

A családból való kiemelésnek, azaz az ideiglenes hatályú elhelyezésnek az egyik feltétele a súlyos veszélyeztetettség, aminek, mint láttuk sok olyan megnyilvánulási formája van, amiről gyakran a gyermeket gondozók tehetnek. Sok esetben azonban a kiemelés oka nem indokolja a kapcsolattartástól való eltiltást. Amikor egy csecsemőt kell a családjából kiemelni, akit a Gyvt. rendelkezései szerint nevelőszülőnél helyeznek el, kérdésként merülhet fel, hogy az anya mi alapján látogathatja, szükség esetén szoptathatja gyermekét? A beutaló szervek, gyámhivatalok jogértelmezése, joggyakorlata eltérő, az ideiglenes hatályú elhelyezés alatt vagy biztosítanak kapcsolattartást vagy nem. A helyettesítő védelemmel kapcsolatban a Gyvt. szerint elő kell segíteni a gyermeknek, a saját családjába történő visszakerülését, akár ideiglenes ha-

⁷ Gyvt. 72. § (2) bek.

⁸ Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: *Gyermeki jogok, gyermekvédelem*. Hvg-Orac, 2006., 305.o.

⁹ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról (Csjt.) 70. §

¹⁰ Csjt. 71. § (2) bek.

¹¹ Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: *Gyermeki jogok, gyermekvédelem*. Hvg-Orac, 2006., 305.o.

¹² Gyvt. 74. § (1) bek.

¹³ Dr. Somfai Balázs: *A kapcsolattartás, PTE ÁJK Továbbképző Szekció, Pécs, 2004.*

¹⁴ A Gyermek Jogairól szóló New Yorki Egyezmény 9. cikk 3. bek.

¹⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikk (3) bek.

¹⁶ Csjt. 92. § (1) bek.

¹⁷ Gyvt. 9. § (1) bek. felvezető mondata valamint 9. § (1) bek. i. pont

tályú elhelyezést követően¹⁸, akár az átmeneti nevelésbe vételkor.¹⁹

A Csjt. a különélő szülő kapcsolattartáshoz való jogát nem sorolja a szülői felügyeleti jog tartalmi körébe. A szülő azon joga és kötelezettsége, hogy a gyermekével kapcsolatot tartson fenn nem a szülői felügyeleti jog része, hanem attól relatíve független, önálló szülői jogként jelenik meg. A szülő a kapcsolattartás jogát tehát a szülői felügyelet szünetelése mellett is gyakorolhatja, sőt köteles gyakorolni. A szülői felügyelet megszüntetése esetében pedig a megszüntetés ellenére, kivételesen és a gyermek érdekében feljogosítható a kapcsolattartásra. Megállapítható azonban, hogy összességében a szülő felügyeleti és kapcsolattartási joga olykor egymásra hatással van, de alapvetően egymástól függetlenül érvényesül.²⁰

Az ideiglenes hatályú elhelyezés főszabályként a szülői felügyelet egyik részjogosítványát szünetelteti és nem az attól relatíve önálló szülői jogot, a kapcsolattartást. Tehát e megközelítésben a családból kiemelt gyermek és szülője között főszabályként a kapcsolattartási jog nem szünetel.

Speciális helyzet adódhat az inkognitó örökbefogadások,²¹ amikor a szülő úgy adja meg hozzájárulását a gyermeke örökbefogadásához, hogy az örökbefogadó személyét és személyi adatait nem ismeri. A nyilatkozattételre a gyermek születése előtt is sor kerülhet. A szülő hozzájáruló nyilatkozatát a gyermek hathetes korának betöltéséig visszavonhatja, és erre őt figyelmeztetni kell. A szülő felügyeleti joga, amennyiben nyilatkozata hathetesenél idősebb gyermekre vonatkozik a nyilatkozattételkor, a hathetesenél fiatalabb gyermekre tett nyilatkozat esetén pedig a gyermek hathetes korában szünetel meg. A szülői felügyeleti jog megszüntetését a gyámhivatal határozata állapítja

meg.²² Tehát a hat hetesnél fiatalabb gyermek tekintetében az örökbefogadáshoz hozzájáruló szülő szülői felügyeleti joga szünetel.²³ Ekkor is elméletileg joga van a szülőnek a gyermekével való kapcsolattartáshoz.²⁴

Újszülött esetében a szülő(k)nek hat hét áll rendelkezésre, hogy a megtett nyilatkozatot átgondolja, esetleg visszavonja és a nyilatkozatok hátterében meghúzó okokra más – az inkognitó örökbefogadás helyetti – megoldást keressenek. Előfordul azonban, hogy a vér szerinti szülő, aki a titkos örökbefogadáshoz hozzájárult a nyilatkozatát gyámhatóság előtt visszavonja. A gyakorlatban előfordul, hogy a szülő örökbefogadáshoz hozzájáruló nyilatkozatának visszavonása és a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésének megszüntetése – mint közigazgatási eljárásban „soron kívül” hozott határozat – között hosszú hetek telnek el. Amennyiben a gyermek gyermekotthonban, vagy nevelőszülőnél került elhelyezésre, a kapcsolattartási jog gyakorlására a Gyvt. vonatkozó rendelkezései irányadóak lehetnek, azaz például a gyermekotthon házirendjének megfelelően meglátogatható a gyermek.²⁵ Tovább bonyolíthatja a helyzetet, amikor a gyermeket ideiglenes hatállyal a leendő örökbefogadó szülő(k)nél helyezik el.²⁶ Ilyenkor, a vér szerinti szülő a „titkos” örökbefogadó szülő lakóhelyén vélhetően nem találkozhat gyermekével, de a kapcsolatügyleti szolgáltatás igénybevétele már megoldást jelenthetne.

■ A SZÜLŐ KAPCSOLATTARTÁSI JOGÁNAK „MEGVONÁSA”

Az előzőekben kifejtettük, hogy az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek szülőjének kapcsolattartáshoz való joga automatikusan nem szünetel. Adódhatnak ugyanakkor olyan helyzetek, amikor a kapcsolattartás akár időlegesen vagy

akár véglegesen is kizárt, így az ideiglenes hatályú elhelyezés egésze vagy egy része alatt sem beszélhetünk kapcsolattartási jogról. A Gyermek Jogairól szóló New Yorki Egyezmény, a kapcsolattartást akkor zárja ki, ha az a gyermek mindenképp felett áll érdekével ellentétes. Az Európai Unió Alapjogi Chartája szintén kizárja a kapcsolattartást, ha az a gyermek érdekeivel ellenkezik.

A Gyvt. átfogóan szabályozza a családból kiemelt gyermekek jogi helyzetét, külön nevesíti az egyes hatósági intézkedéseket, majd azokat igen részletesen meghatározza. A kapcsolattartással összefüggésben, csak az átmeneti és tartós nevelésbe vett gyermekek tekintetében ír elő szabályokat. Az átmeneti és tartós nevelésbe vett gyermekek tekintetében határoz meg, olyan okokat, amelyek a szülő/jogosult-gyermek kapcsolattartási jogának korlátozását, szüneteltetését, vagy megvonását megalapozhatják.²⁷ E tekintetben részletszabályokat a Gyer. határoz meg.²⁸ Ezek a szabályok az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek kapcsolattartásának vonatkozásában csak az eligazodást segíthetik.

Irányadó lehet a Csjt. azon rendelkezése is, amely szerint: „A szülőnek – kivéve, ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekmény miatt a büntetőeljáráshoz elrendelhető távollét kényszerintézkedés hatálya alatt áll – joga van gyermekével kapcsolatot tartani akkor is, ha szülői felügyeleti joga szünetel.”²⁹ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szülőt a gyermeke ellen elkövetett bűncselekménnyel gyanúsítják, és mint az ügy terheltjét távollét kényszerintézkedés alá vonják, miközben a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezik a gyermekvédelmi szakellátórendszerbe. Ez csak és kizárólag a terhelt szülőre vonatkozatható szabály, a bűncselekménnyel vádolt szülővel együtt előre már nem egyértelműen. A szabály csak időlegesen zárja ki a kapcsolattartást, és szünetelteti a terhelt szülő kapcsolattartási jogát. Véglegesen akkor szűnik meg a kapcsolattartási jog, ha a terhelt szülőt bűnösnek találják és el-

18 Gyvt. 76. § (1) bek. a.: megállapítja, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés feltételei nem álltak fenn, és a gyermek fejlődése korábbi környezetében – szükség esetén védelemben vétel mellett – biztosítható.

19 Gyvt. 77. § (3) bek.: Az átmeneti nevelésbe vétel addig biztosítja az egyéni elhelyezési terv szerint a gyermek otthon nyújtó ellátását, amíg a gyermek családja képessé válik a gyermek visszafogadására.

20 Dr. Somfai Balázs: A kapcsolattartás. PTE ÁJK Továbbképző Szekció, Pécs, 2004.

21 Dr. Csiky Ottó – Dr. Filó Erika: Magyar Családjog Hvg. Orac, 2003, 207. o.

22 Csjt. 48. § (3) bek.

23 Csjt. 91. § (1) bek. d. pont

24 Csjt. 92. § (2) bek.

25 Gyvt. 34 § (2) bek.: A 33. § (2) bekezdés c) pontjában meghatározott ellátások során elő kell segíteni, hogy a kapcsolattartásra jogosult a gyermekkel kapcsolatot tartson fenn. A kapcsolattartásra jogosult a gyermeket a bentlakásos gyermekintézmény házirendje, illetve a nevelőszülői hálózatot működtetővel történt előzetes egyeztetés szerint látogathatja.

26 Gyvt. 84. § (3) bek. c. pont.

27 Gyvt. 78. § (2)

28 Gyer. 31. §

29 Csjt. 92. § (2) bek.

ítelik, majd a bíróság megszünteti a szülő felügyeleti jogát.

■ A KAPCSOLATTARTÁS SZABÁLYOZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

Az idézett rendelkezések és a gyermek legjobb érdekének való hatósági/ügyintézői megfelelési kötelezettség egyaránt abba az irányba mutat, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezést elrendelő határozatban már hivatalból rendelkezni kellene a szülő-gyermek kapcsolattartásról, legyen az engedélyezés vagy megvonás.

A Gyvt. úgy fogalmaz, hogy a gyermekek átmeneti otthoni, gyermekotthoni, helyettes szülői, nevelőszülői ellátások során elő kell segíteni, hogy a kapcsolattartásra jogosult a gyermekkel kapcsolatot tartson fenn. A kapcsolattartásra jogosult a gyermeket a bentlakásos gyermekintézmény házirendje, illetve a nevelőszülői hálózatot működtetővel történt előzetes egyeztetés szerint látogathatja. E jogszabályhely érdekessége, hogy nem tesz különbséget a gyermekjóléti alapellátás – amit a szülő főszabályként önkéntesen vesz igénybe –, illetve a gyermekvédelmi szakellátás között, amit hatósági aktus alapoz meg. Ha a Gyvt. hivatkozott szakasza, kapcsolattartás vonatkozásában, nem tesz különbséget alap- és szakellátás között, akkor, megszorításokkal ugyan, de az egyes gyermekvédelmi szakellátás körébe tartozó hatósági intézkedéseknél sem tesz megkülönböztetést e tekintetben. Megszorítások az előbb már említett önkéntes, illetve kötelező igénybevételén túl, szakellátáson belül az átmeneti nevelésbe vett gyermekek és a tartós nevelésbe vett gyermekek kapcsolattartása. Az átmeneti nevelésbe vételnél kötelező ezt a kérdést szabályozni, a tartós nevelésbe vételnél a kapcsolattartás szabályozása csak és kizárólag kérelemre történhet, illetve egyéb eljárási cselekmények szükségesek hozzá. Az, hogy sem a Gyvt., sem a végrehajtási rendeletei nem mondják ki expressis verbis, hogy ideiglenes hatályú elhelyezett gyermek és szülő közötti kapcsolattartást rendezni kell, nem jelenti azt, hogy nem kell.³⁰

³⁰ Az ide vonatkozó paragrafus – Gyvt. 34 § /4/- szerint többek között az ideiglenesen elhelyezett gyermek látogatását, továbbá az eltávozás és a szabadság engedélyezését a gyámhivatal határozata alapozza meg. (A. szerk.)

A 15/1998 (IV. 30.) NM. rendelet³¹ III. fejezete „A családi kapcsolatok, család gondozás” alcíme rendelkezik a gyermekvédelmi szakellátásba utalt gyermekek és szülei kapcsolattartásáról: „A gondozott gyermeket a hozzátartozó a gyermekotthon, illetve más bentlakásos intézmény házirendje, illetve a nevelőszülői hálózat működtetőjével történt előzetes megállapodás szerint látogathatja. A látogatás alkalmával gondoskodni kell arról, hogy a gondozott gyermek és a hozzátartozó találkozása és a látogatás alatti együttléte kulturált formában és zavartalan körülmények között történhessen.”³² Látható, hogy az idézett jogszabályhely sem tesz különbséget ideiglenes hatályú elhelyezett, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek és a kapcsolattartásra jogosult kapcsolattartása között.

Természetesen meg kell jegyezni, hogy a hatályos rendelkezések értelmében a kapcsolattartási jog gyakorlásának alapja gyámhatósági, bírósági határozat. Éppen ezért – ha nem is a beutaló szerv –, de a gyámhivatal a gyermek érdekében hivatalból, kérelemre pedig soron kívül döntsön a rendelkezésre álló adatok alapján a kapcsolattartás engedélyezése, vagy a kérelem elutasítása tárgyában. A gyámhivatal határozata csak és kizárólag az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatáig lennének hatályosak és érvényesek. Hiszen amennyiben az illetékes és hatáskörrel rendelkező gyámhivatal felülvizsgálja a beutaló szerv határozatát, és a gyermekvédelmi gondoskodás más formája mellett dönt (pl.: átmeneti nevelésbe vétel), nem kerülheti meg a kapcsolattartás „újraszabályozását”. Ez egyfajta kvázi ideiglenes intézkedésnek minősül, amelyet a polgári perrendtartásról szóló törvény³³ is szabályoz. Felmerülhet egy házassági bontóperben úgy, hogy az aktuálisan különélő szülő és gyermeke tekintetében kapcsolattartást állapít meg.

Az Országgyűlés 2007-ben módosította a Gyvt.-t: A Gyvt. 162. § (1) bek. szerint felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben állapítsa meg a gyermekvédelmi gondoskodás, valamint a gyermek és a

³¹ 15/1998 (IV.30.) NM. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (továbbiakban: NM. rendelet)

³² NM. rendelet 87. § (5) bek.

³³ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, 156. § (1) bek.

kapcsolattartásra jogosult személyek közötti kapcsolattartás szabályainak végrehajtását.³⁴ A jövőben elkészülő jogszabályban is célszerű lenne meghatározni, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezett és gyermekvédelmi szakellátásba került gyermeknek főszabály szerint, joga van kapcsolatot tartania a szülei (illetve a kapcsolattartásra jogosultakkal³⁵), ha az a gyermek érdekével nem ellentétes.

■ ÖSSZEJEGYZÉS

A jogirodalom és a gyakorlatban dolgozó szakemberek évek óta hangsúlyozzák a családból kiemelt gyermek kapcsolattartásának fontosságát.³⁶ Természetesen az ideiglenes hatályú elhelyezésnek mint hatósági intézkedésnek nem az az elsődleges célja, hogy a kapcsolattartásra koncentráljon a szakellátásba utalt gyermek és szülője között, mert akkor inkohérensia mutatkozna az átmeneti nevelésbe vétellel, amikor a gyámhivatalnak jogszabályi kötelezettsége a kapcsolattartás részletes szabályozása. Az ideiglenes hatályú elhelyezésnek elsősorban a súlyos veszélyeztetettség azonnali megszüntetése a célja úgy, hogy kiemeli a gyermeket a családjából. A kiemelés viszont nem jelenthet automatikus „távoltartást” a szülőktől. Az ideiglenes hatályú elhelyezés időtartama 30 nap, ez az időszak egy óvodás korú gyermek számára a szülőjétől távol az „örökkévalóságot” is jelentheti, a gyermekpszichiáterek véleménye szerint. Így az ideiglenesen szakellátásba utalással a beutaló szerv adott esetben – akaratlanul is – több kár tehet, mint amilyen hasznot hoz maga az intézkedés. Hiszen az ideiglenes hatályú elhelyezéskor – az esetek többségében – az a cél, hogy a gyermek visszakérüljön a saját családjába.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés rövid időszakot ölel fel, de ez az időszak is lehet jogszabály- és nem utolsó sorban a gyermek érdekét sértő.

Dr. Somfai Balázs
– **Dr. Mislai Péter**

³⁴ A rendelkezés 2008. január 1-jén lépett hatályba.

³⁵ Gyer. 28. § (2) bek.: A gyermekkel való kapcsolattartásra mind a szülő, mind a nagyszülő, mind a nagykorú testvér, továbbá – ha a szülő és a nagyszülő nem él, illetőleg a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja – a gyermek szülőjének testvére, valamint szülőjének házastársa is jogosult.

³⁶ Dr. Somfai Balázs: A Családból kiemelt gyermek kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja – a gyermek (1. rész) In.: Családi Jog, 2005/4 szám., 2005. december.